ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 33.332. 37.07

Зелінська Г.О.,
к.е.н, доцент, завідувач кафедри
організації праці і виробництва
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

РЕГІОНАЛЬНА ОСВІТНЯ СИСТЕМА ТА ЇЇ ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ОБ'ЄКТИВНА УМОВА СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ (РОМ)

Постановка проблеми. Об'єктивні реалії економіки регіону вимагають серйозних змін в системі існуючих поглядів на інфраструктуру регіональної освітньої системи (РОС), яка є складовою регіонального розвитку. Життєздатність соціально-економічного середовища регіону багато в чому залежить від рівня розвитку і надійності інфраструктури, окремих її типів, які забезпечують загальні умови відтворення (виробничої, соціальної, інституціальної, інформаційної та екологічної). Удосконалення інфраструктури регіону повинно забезпечувати умови для успішного проведення регіональної соціальної політики, зокрема в освітній сфері, що актуалізує дослідження цих питань.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури [3; 4] стосовно питань стану освітньої інфраструктури в регіоні показав наявність складних проблем, до числа яких належать істотне відставання розвитку матеріально-технічної бази, непропорційний розвиток окремих її галузей, надмірна диференціація рівнів розвитку її об'єктів. Це зумовлено як об'єктивною обмеженістю ресурсів, що впливають на розвиток інфраструктури регіону загалом, так і результатом певних прорахунків в управлінні розвитком РОС.

В незалежній Україні дослідження освітньої інфраструктури загалом актуалізувалося викликами часу. Суттєво інтенсифікувалися регіональні дослідження інфраструктури освітньої системи та менеджменту нею. Формування та розвиток інфраструктури РОС, яка є центром уваги вчених-регіоналістів [2; 6], стало своєрідною відповіддю на нові потреби економіки регіону та населення. Попри це залишаються невирішеними проблеми щодо методологічного та методичного забезпечення інфраструктури РОС, що актуалізує проблему її подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження питань, пов'язаних з актуалізацією проблеми удосконалення інфраструктурного забезпечення РОС в умовах інноваційного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Почнемо розгляд проблеми з трактування терміну «інфраструктура» вченими–регіоналістами, які досліджують регіон як територіальну суспільну систему.

Як зазначає І.В.Бутирська: «не припиняються дискусії та пошуки адекватного тлумачення інфраструктури і висвітлення цього економічного феномена» [2, с.48]. Зокрема, під інфраструктурою регіону вона вважає невід'ємну структурну одиницю господарського комплексу регіону, яка забезпечує створення загальних умов для ефективного управління регіональним розвитком та функціонуванням усіх його сфер і видів діяльності [2, с.48].

Зазвичай в інфраструктуру включають дороги, зв'язок, транспорт, складське господарство, зовнішнє електропостачання, водопостачання, спортивні споруди, озеленення, підприємства по обслуговуванню населення. Інколи до інфраструктури відносять науку, освіту, охорону здоров'я [8]. Інфраструктура — сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують економіку, виробництво (транспорт, зв'язок, комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я та ін.) [5].

Застосування геопросторового підходу в регіональній економіці допомагає прийти до розуміння суті інфраструктури РОС, котру доцільно трактувати як просторово визначену сукупність об'єктів (навчальних закладів), функціонування яких через територіально організовані форми і взаємозв'язки

сприяє розвитку духовних, інтелектуальних (через культурно-освітнє середовище), фізичних характеристик населення; формуванню індивідів як економічно активних особистостей, що відповідає конкретним вимогам соціуму до кваліметричних (якісних) параметрів робочої сили регіону. Первинними елементами територіальної організації інфраструктури РОС є окремі об'єкти (навчальні заклади (НЗ)).

Сучасна інфраструктура РОС є підсистемою соціальної інфраструктури регіону. Вона має чітко виражений територіальний характер, оскільки пов'язана з наданням послуг обслуговування населення, яке проживає у поселеннях міського та сільського типу. Останні мають бути забезпечені сприятливими умовами життєдіяльності та якісними освітніми послугами. Інфраструктура РОС активно впливає на відтворення робочої сили, темпи розвитку та ефективність суспільного виробництва.

Розглядаючи інфраструктуру РОС, вважаємо за доцільне виділення в її структурі основної та допоміжної. В широкому розумінні основна інфраструктура РОС - це сукупність НЗ різних типів та форм власності, науково-дослідницькі установи та структури, які впливають на формування попиту та пропозиції освітніх послуг. Структури, які безпосередньо не приймають участі у виробництві освітніх послуг, але без яких таке виробництво відбуватися не може, відносимо до допоміжної інфраструктури РОС (інформаційно-бібліотечний, видавничий сектори, комунікації та ін.). Так, використання окремих елементів інфраструктури РОС, таких як точкові та лінійні об'єкти на локальному рівні дозволяє задовольняти окремі потреби населення. Наприклад, навчальний чи дошкільний заклад недалеко від житлового мікрорайону може бути орієнтований на обслуговування його мешканців. Таке локальне територіальне утворення освітньої інфраструктури називаємо елементарно-функціональною інфраструктурою РОС (рис. 1). Якщо всі елементи інфраструктури РОС забезпечують функціонування однотипних освітніх послуг, то така інфраструктура називається уніфіковано-функціональною. При цьому, якщо частина уніфіковано-функціональної інфраструктури обслуговує інші структури крім освіти, то ми маємо справу з компонентно-функціональною інфраструктурою РОС (рис. 2).

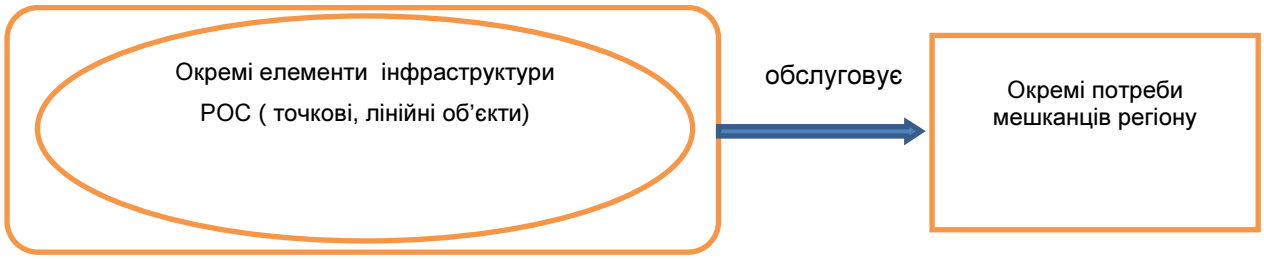

Рис. 1 Елементарно-функціональна інфраструктура РОС
Джерело: авторська розробка

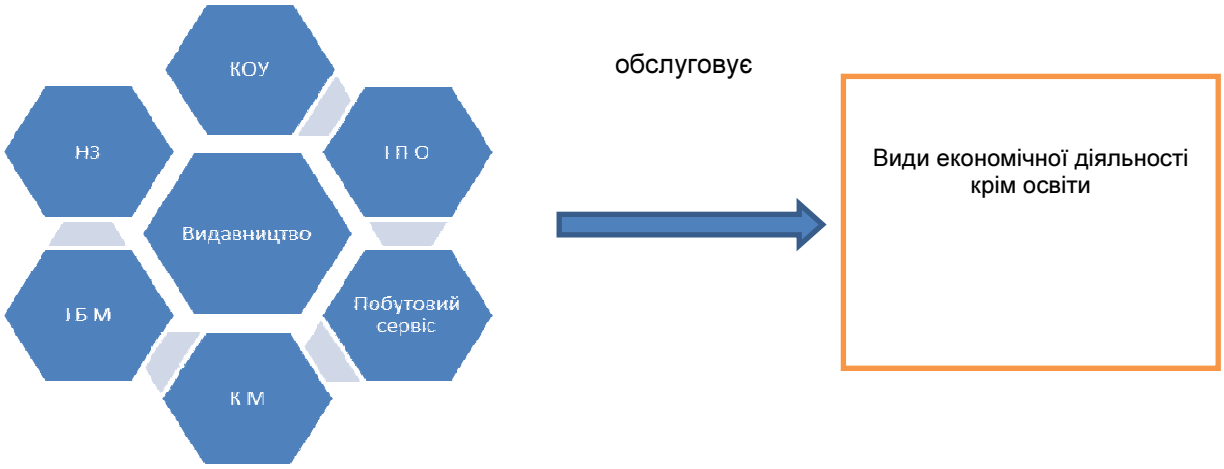

Рис. 2 Компонентно-функціональна інфраструктура РОС
Джерело: авторська розробка

Частину уніфіковано-функціональної інфраструктури РОС, яка обслуговує населення регіону можна назвати демографічно-функціональною інфраструктурою РОС (рис. 3).

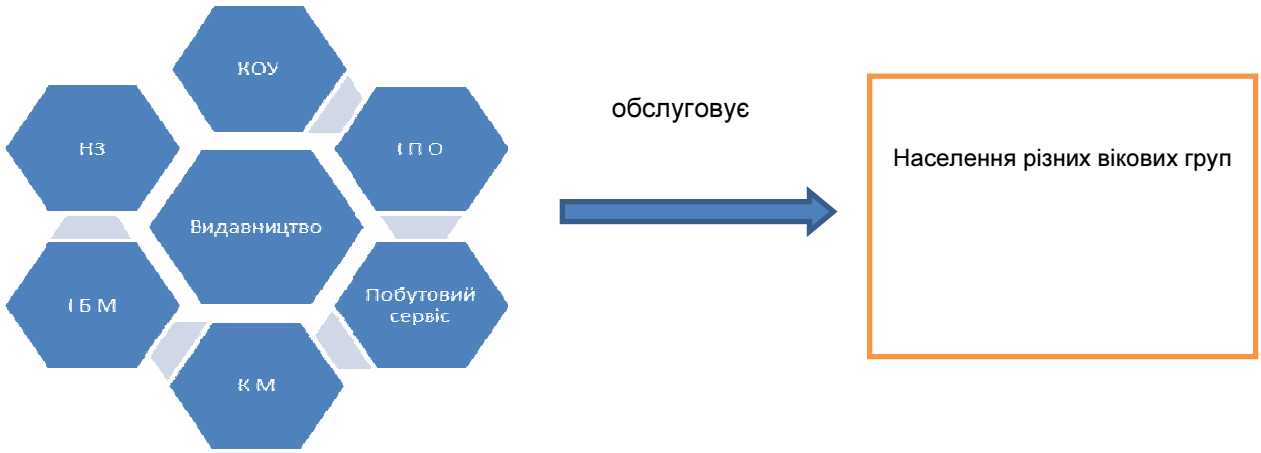

де, КОУ - культурно-освітні установи; НЗ - навчальні заклади; ІБМ- інформаційно-бібліотечна мережа; КМ - комунікаційна мережа; ІПО- інститут післядипломної освіти

Рис. 3 Демографічно-функціональна інфраструктура РОС

Джерело: авторська розробка

Всі підсистеми інфраструктури РОС тісно взаємопов'язані між собою, в результаті чого чітко окреслюється система «інфраструктура РОС», експлуатація якої дає можливість отримати синергічний ефект. Менеджмент цією інфраструктурою здійснюють регіональні органи освіти і науки.

Діагностика компонентної, територіальної та організаційно-управлінської складових РОС дає змогу констатувати, що між її елементами існують стійкі зв'язки. Найважливішою складовою РОС є **людина,** яка розглядається як споживач і виробник освітніх послуг *на визначеній території.* Окремими складовими РОС виступають *дошкільні, середні, професійно-технічні і вищі НЗ, галузева наука, представлена* науковими, науково-методичними, методичними, науково-дослідними установами та проектними інститутами, утворюючи її інфраструктуру. До складу *спеціалізованого виробництва,* як інфраструктури РОС, входять підприємства й установи матеріально-технічного постачання: виробництво обладнання та навчальних приладів, видавництва, друкарні та ін. й компонента *обслуговування, що* включає гуртожитки, шкільні та студентські їдальні, медичні заклади, бібліотеки тощо. Потрібно відзначати, що органи управління освітою (регіональні, муніципальні та інші, а також органи управління власне освітніх установ) не включаються в елементи РОС, тому що вони не виконують освітньої функції й можуть розглядатися як «допоміжні» та «забезпечувальні». Інфраструктура РОС формується вертикальними, горизонтальними та наскрізними взаємозв'язками між елементами та компонентами. Міжкомпонентні горизонтальні зв'язки, наявні між підприємствами різних галузей, задіяних в організації регіонального освітнього споживання, дозволяють виділити в межах РОС підсистеми, представлені сполученнями різнорідних функціонально-галузевих елементів, що виконують однорідні функції: інституційно-організаційну, функціонально-господарську та територіально-ресурсну (табл. 1).

Таблиця 1

Підсистеми РОС та їх функції

Функції підсистеми	Структури	Компоненти
Інституційно-організаційна	Правова	Законодавча і нормативна база.
	Фінансово-економічна	Системи оподаткування; страхування; фінансова система і обмінний курс валют.
	Кадрова	Системи підготовки кадрів, наукових досліджень і науково-дослідних розробок.
Функціонально-господарська	Виробнича	Виробництво навчального устаткування, навчального приладдя.
	Видавнича	Система поліграфії, друковидання.
	Обслуговуюча та оздоровча	Система бібліотек, профілакторіїв, гуртожитків, їдалень.
Територіально-ресурсна	Соціально-демографічний потенціал	Населення, його етно-релігійна структурованість, традиційна культура; системи розселення.
	Господарський потенціал	Господарський комплекс території; інфраструктурні системи; адміністративно-територіальний устрій і система управління.

Джерело: авторська розробка

Інституційно-організаційна підсистема включає регіональні структури, представлені інституціями, які здійснюють державну освітню політику шляхом правового, економічного і організаційного узгодження державних, місцевих, комерційних і некомерційних інтересів регіональних суб'єктів ринкової діяльності на регіональному ринку освітніх послуг різного порядку. Регуляторами впливу є законодавчо-нормативний, податковий, валютно-фінансовий, інформаційний, управлінський механізми.

Функціонально-господарська підсистема сформована функціонально-інтегративними зв'язками між регіональними структурами й сферами економічної діяльності з надання транспортних, бібліотечних, видавничих послуг, які сприяють забезпеченню освітньої мети на відповідному якісному рівні.

Територіально-ресурсна підсистема становить основу формування регіонального освітнього ринку на базі використання людського та господарського потенціалів території.

Вивченням ресурсного забезпечення регіонального менеджменту, як системи державних заходів, що передбачає одночасну участь кількох рівнів влади й управління та багатьох конкретних одержувачів відповідної підтримки, мобілізації та перерозподілу різноманітних ресурсів з узгодженням інтересів і розв'язанням конфліктів з цього приводу займалася Т. Безверхнюк, яка довела, що для досягнення успіху на шляху інституційних перетворень необхідним є перехід системи регіонального менеджменту із стану, притаманного пасивним ресурсоотримувачам, до стану активних ресурсо-користувачів за умов отримання регіональними органами публічної влади економічних, політичних та інституційних можливостей для реалізації інтересів регіональної спільноти [1]. Подальше вивчення питань децентралізації влади через становлення самоврядної влади та здатності діяти як первинної самоврядної одиниці проводила О. Лазор [7].

В умовах інноваційного розвитку регіону поряд з важливістю формування «життєздатної» інфраструктури РОС є її інформаційне забезпечення. Мова йде про створення в кожному закладі, найперше вищої освіти, єдиного інформаційного освітнього середовища, яке б дозволяло здійснювати доступ до джерел інформації й подальшу роботу з ним всіх суб'єктів науково-навчального процесу. У той же час єдиний інформаційний освітній простір має реалізувати доступ до інформації освітнього призначення усім бажаючим, у тому числі й за межами закладу. Йдеться про створення науково-освітніх інформаційних мереж. У зв'язку з цим роль інформаційно-бібліотечного сектору (найперше закладів вищої освіти) набирає особливого значення. З одного боку, він стає важливою складовою відкритого навчального освітнього середовища, а з іншого – провідним структурним підрозділом інфраструктури НЗ РОС, що забезпечує інформаційними ресурсами всю науково-освітню діяльність як закладів освіти, так і освітню працю професорсько-викладацького складу. Тож подальша модернізація й оптимізація інформаційно-бібліотечного сектору є одним з напрямків інноваційного розвитку і системи формування РОМ, бо потребує нових підходів до управління РОС.

Розвиток системи формування РОМ повинен охоплювати усі ланки інноваційного процесу: освіта – науково-дослідницька діяльність – виробництво – споживання. Разом з тим, розвиток системи формування РОМ залежить від пріоритетного розвитку регіональної економіки в цілому. Ця система повинна бути гнучкою і динамічною, реагувати на зміни, які відбуваються в економіці. З метою ефективного проведення реформування освітньої галузі пропонуємо владним структурам на державному рівні розробити обґрунтовану стратегію розвитку освітнього менеджменту регіону внесенням доповнень щодо його концептуальних засад до закону України «Про освіту». Вони повинні враховувати його системну будову. Це дасть змогу сформулювати тактичні та перспективні завдання окремих елементів РОМ та інфраструктури РОС загалом.

Висновки з даного дослідження. На сьогоднішній день система РОМ потребує комплексного забезпечення, до якого належать об'єкти РОС — навчальні заклади різних рівнів акредитації та форм власності, інформаційні мережі, центри впровадження нових технологій. Органам виконавчої та представницької влади в регіоні доцільно сприяти розвиткові інфраструктури РОС, брати активну участь у формуванні та реалізації моделей партнерства за схемою «навчальний заклад – види економічної діяльності – держава», шляхом створення регіональних навчально-наукових інноваційних центрів відповідно до спеціалізації регіону.

Література

1. Безверхнюк Т. М. Система ресурсного забезпечення регіонального регіонального управління: концептуальні засади розбудовив умовах становленн і механізми функціонування : автореф. дис. доктора наук з держ. упр.: 25.00.02 "Механізми державного управління" / Тетяна Миколаївна Безверхнюк. – Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2009. – 38 с.

2.Бутирська І.В. Інфраструктура забезпечення регіонального розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення : монографія / І.В. Бутирська. – Чернівці: Книги-ХХІ, 2006. – С.17.

3. Дроб'язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність / П.І. Дроб'язко. – К. : "Академія", 1997. – 181 с.

4. Єльникова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : кол. монографія / Г. В. Єльникова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова та ін. /За загальною редакцією Г. В. Єльникової. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 572 с.

5.Євдокименко В. До нової парадигми регіонального управління соціально-економічним розвитком / В. Євдокименко, Л. Мусурівська // Зб. наук. пр. Економічні науки. – Чернівці, 2006, XXI. – С. 12-21.

6. Інформаційно-аналітичні матеріали до підсумкової колегії МОН України. Про підсумки розвитку загальної середньої та дошкільної освіти у 2009-2010 навчальному році та завдання на 2010-2011 навчальний рік // Освіта України, 2010. – № 61. – С. 15-19.

7. Лазор О. Д. Інституціоналізація публічної самоврядної влади в Україні : автореф. дис. доктора наук з держ. упр. : 25.00.04 "Місцеве самоврядування" / Оксана Дмитрівна Лазор. – Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2010. – 43 с.

8. Разумова Т.О. Выпускники вузов на рынке труда России / Т.О. Разумова. – М. : Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2007. – 232 с.

УДК 338.43:339.

Гук О.А.,
науковий співробітник науково-дослідного центру
Василишин М.С.,
завідувач відділу науково-дослідного центру
Сидоренко Н.С.,
провідний фахівець науково-дослідного центру
"Івано-Франківськагропромпродуктивність"

РОЗВИТОК АПК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Євроінтеграційний процес в агропромисловому комплексі (АПК) знаходиться на початковій стадії, є маловивченим та, відповідно, вимагає проведення подальшого дослідження теорії й методології інтеграції у секторальному аспекті. Це зумовлено специфікою сільського господарства як галузі, її стратегічним значенням для економіки країни, а також необхідністю адаптації інструментів державного регулювання та засобів забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем та перспектив розвитку АПК в умовах Євроінтеграції, шляхів та методів їх вирішення знайшли відповідне відображення в наукових працях відомих учених-економістів – В. Андрійчука, О. Білоруса, В. Будкіна, В. Власова, В. Геєця, В. Горьового, В. Губенка, С. Дем'яненка, С. Кваши, А. Кредісова, А. Мокія, П. Саблука та ін., Однак, питання створення сучасного конкурентноздатного аґропромислового комплексу опрацьовані недостатньо і потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета наукового дослідження – виявити пріоритети і ключові напрямки розвитку АПК України в умовах Євроінтеграції, віднайти раціональні організаційні та фінансові механізми вирішення проблемних питань, та окреслити перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В експортному потенціалі країни частка агропромислового комплексу становить близько 25%. За обсягами продукції та часткою у ВВП України АПК поступається лише металургійному та паливно-енергетичному комплексам, а за кількістю зайнятих у ньому працівників і соціальною значущістю займає провідне місце.

За роки незалежності в АПК України здійснено глибокі структурні реформи, докорінно перебудовано земельні й майнові відносини, створено організаційно-правові структури ринкового спрямування. Агропромисловий комплекс став осередком підвищеної економічної активності, зросла його інвестиційна привабливість [2]. .Водночас, у розвитку АПК залишається низка дуже складних проблем, які при формуванні європейської аграрної моделі необхідно вирішити.

До зазначених проблем належать: деформації структури виробництва; низька ефективність сільськогосподарських підприємств; деформації цінових пропорцій; нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення; критична зношеність основних виробничих